

Zomer 2013

Op 24 maart jl. stond voor het eerst in seizoen 2013 de poort van de Heemtuin open. 65 genodigden en bezoekers trotseerden de winterkou. Mensen die uit Maastricht waren gekomen wisten te melden dat daar in de vroege ochtend 10 cm sneeuw was gevallen. Daags tevoren hadden we er nog over gedacht de tent op te zetten 'Ónger de Linj', maar iemand kwam met een beter idee: iedereen binnen ontvangen, in het warm gestookte heemtuinhuis, met koffie & vlaai. Achteraf gezien had er ook nog wel Glühwein bij gepast want er was een sfeer als van Kerstmis en tegelijkertijd was er de verwachting van het voorjaar, alles bij elkaar was het reuze gezellig.

Onder de gasten bevonden zich Peter Visser van IVN Nederland, Arie Boersma van IVN-Limburg, Sylvia Spierts van het Consulentenschap, vertegenwoordigers van de gemeente en vele vertegenwoordigers van zusterafdelingen IVN Westelijke Mijnstreek.

Om 11.30 heette voorzitter Pierre Wijnen de gasten welkom. Hij schetste de plaats en het belang van de Heemtuin in en voor het omliggende gebied, de gedrevenheid van de IVN-vrijwilligers om dit gebied in het bijzonder goed te beheren en hij gaf zijn visie op het belang van een goed natuurbeheer in het algemeen en de relaties in deze met de gemeente Sittard-Geleen.

*Openingshandeling
24 maart*

*Inzet: de
spiksplinternieuwe
vogelkijkwand*

Voorafgaand aan de ingebruikname van de vogelkijkwand werden eerste exemplaren uitgereikt van de vernieuwde brochure Heemtuin & Boerengaard. Die eer viel te beurt aan IVN-voorzitter Peter Visser, wethouder Els Meewis & Hans Boogaard, secretaris van de stichting Natuurfonds Sittard-Geleen door wier subsidie de brochure mede tot stand was gekomen. De brochure is gedrukt in geringe oplage, 50 exemplaren, waarmee de behoefte gepeild kan worden en eventuele verbeteringen of aanvullingen binnen afzienbare termijn mogelijk zijn. De brochure is te koop voor €5,-.

In zijn weerwoord kon de voorzitter van IVN Nederland zich als zodanig voorstellen: voor hem maakte het bezoek mede deel uit van een kennismakingsronde langs de 170 IVN-afdelingen van het land die met allerlei gevarieerde projecten bezig zijn ten behoeve van natuur en duurzaamheid. En dit bezoek aan IVN Munstergeleen was alweer heel bijzonder.

De wethouder sprak waarderende woorden over de betrokkenheid van de drie IVN-afdelingen in de gemeente en erkende de kritiek dat de samenwerking altijd nog beter kan.

Hierna kon worden overgegaan op de feestelijke ingebruikname van de vogelkijkwand. Helaas waren er geen duiven beschikbaar voor de openingsact (te koud) maar er was een andere geslaagde oplossing bedacht. De wethouder en de voorzitters trokken in eendrachtige samenwerking een zeil van de voedertafel in de verte af zodat de lekkernijen voor de vogels beschikbaar kwamen, die dan ook en masse erop af kwamen vliegen. Waarlijk een lust voor het oog.

Daarna konden de gasten, onder wie ook medewerkers en stafleden van VDL/Nedcar met hulp van wie de vogelkijkwand is gebouwd, het parcours langs vijvers, vogelbos, kijkwand, met gaten en informatieve zoekkaarten, bewandelen om via de toen nog kale wilgentunnel (nu feestelijk in het blad) weer tevoorschijn te komen. Nadat de gasten alles goed hadden bekeken en hadden gezien dat het goed was, kregen ze allemaal informatiemateriaal mee van *Vivara, natuurbeschermingsproducten*, het bedrijf dat een voersilo, twee vogelnestkastjes, een weerbestendige vogelinformatieposter en 10 kg voer heeft geschonken.

Hierna had men de gelegenheid om het zelf meegebrachte lunchpakket te nuttigen onder het genot van koffie of thee. Maar daar werd slechts door een enkeling gebruik van gemaakt. Als de voorjaarszon had geschinen en er kleur in de tuin was geweest zou het anders hebben kunnen lopen.

Bij gebrek aan voorjaar in maart en april fleurden vierseizoenenposters de Heemtuin op. 138_04

MaS 2013

Voor de derde keer op rij hebben IKL & IVN Munstergeleen ook in dit schooljaar, en wel in de laatste week van maart 2013, aan 15 leerlingen van Scholengroep Trevianum de gelegenheid geboden voor een maatschappelijke stage. Hub Mulders (IVN) en Robert Gilissen (IKL) hadden een pittig en stekelig, maar hoognodig programma uitgestippeld: het vrijmaken van de hoek Steingraafpad/Windraak, het terugzetten van verwilderde sleedoornhagen langs het Steingraafpad richting Heemtuin & het snoeien van een met els, vlier en andere struiken gemengde meidoornhaag aan het pad vanaf de Lei Hoenpoel (waarvan de omgeving in de gang werd opgeschoond) langs de kersenwei. Na vier dagen ploeteren, schrammen oplopen, slepen en stapelen van takkenrillen was de gigantische klus geklaard. Gelukkig scheen alle werkdagen de zon volop na even zo vele vriesnachten (de sapstroom uit de afgesneden takken zagen we de volgende ochtend terug als ijspegels). De vijfde dag, (Goede) vrijdag 29 maart, werd door de leerlingen besteed aan bijkomen, verwerking & schrijven van het stageverslag, waarvan na de volgende foto-impressie een voorbeeld op de bladzijden hierna.

MaS137_03 ook de volgende Sleedoornhaag Steingraafpad

Meidoornhaag langs kersenwei

Maatschappelijke stage IVN-Munstergeleen

Informatie over de stage:

- De stage vond plaats van maandag 25-3-2013 t/m donderdag 28-3-2013, Van 9:00 uur tot 15:00.

- De verzamelplek was het Steengraafpad vlak bij Munstergeleen.

De stage werd mogelijk gemaakt door:

-**IKL:** Instandhouding kleine landschapselementen (Limburg)

-**IVN:** Instituut voor natuur educatie en duurzaamheid.

Verwachting en beleving

Mijn verwachting van de stage was natuurlijk dat we gingen werken in het bos. En ik bleek gelijk te hebben! In principe hebben we de hele week gesnoeid en gezaagd, het was wel leuk werk, maar na enige tijd/ dagen begon het wat eentonig te worden. Een groot nadeel was natuurlijk ook dat, de naam zegt het al, de Sleedoorn zo'n grote doorns had waaraan je je venijnig kon steken. Gelukkig werd er met regelmaat pauze genomen en dan hadden we natuurlijk de vuurkorf om iets op te grillen.

De leiding

De leiding had zijn zaken op orde en was altijd op tijd aanwezig. Ook was de uitleg bij een werk altijd duidelijk. Materialen waren er voldoende: zagen en knipscharen etc. Ook vertelden ze maar al te graag iets over het bos, de bomen de dieren en wat voor een nut het werk dat we deden wel niet allemaal had. Ik vond het leuk om te zien dat de leiding zo gefascineerd was door de natuur, dat was wel iets dat me erg opviel. Kortom ik vond dat de leiding veel geduld en interesse toonde en zich 100% inzette om de stage zo aangenaam mogelijk te maken.

De sfeer

Aan het begin kende ik niet iedereen, maar door de vereiste samenwerking leerde je elkaar al gauw kennen en ontstond er een goede sfeer. Ook met de leiding kon ik goed opschieten.

Een deel van de gesnoeide Sleedoornhaag.

De Sleedoorn met zijn venijnige doorns

Bijzonderheden en leerpunten

Op de stage heb ik niet alleen geleerd hoe je moet samenwerken met zagen etc. maar ook verschillende begrippen zoals de "tuun" en het nut ervan, het grote belang van het verrichten van het werk in het bos en de heemtuin, de verscheidene kenmerken van planten en dieren, en het nadenken over het optimaliseren van de natuur. Bijzonderheden waren voor mij: De grote interesse die de leiding had voor de natuur, het blijven doorwerken van de leerlingen ook al waren we al heel lang bezig en het feit dat er dassen leefden in het gebied. Ook de heemtuin met iedere bloem en plant uit de omgeving was mooi en het viel me op dat er heel veel moeite aan besteed was. Ook werd er alles aan gedaan om het de bezoekers van de heemtuin zo leuk mogelijk te maken. Vooral de vogel-spotterwand was heel interessant.

Wat vond ik van de stage bij IVN-Munstergeleen.

Aan het begin was ik er niet helemaal weg van, maar toen ik eenmaal bezig was met het maken van de "tuun" begon ik er wel plezier in te krijgen. Dat kwam ook door het grote en aanstekelijke enthousiasme van de leiding. Ik heb verscheidene dingen geleerd over de natuur en het verrichte werk. Mede dankzij de leiding was de sfeer op de stage goed. Het was alleen jammer dat het werk eentonig was, maar dit werd goedge maakt door de pauzes die we regelmatig hadden. Net als de leiding vond ook ik de "kerkultjes" -wandeling erg leuk. Ze wisten en vertelden ontzettend veel over de natuur. Wat ik leuk vond om te zien was de grote interesse van de leerlingen en de goede opkomst, de passie voor de natuur van de leiding en het was duidelijk dat de leiding heel trots was op de door hen verzorgde heemtuin. Kortom, het was in prima stageweek.

De "tuun"

Sleedoornhaag langs Steingraafpad

Eerste IVN-regiowandeling 2013 op zondag 17 maart

Op de Danikerberg

Bij Manege Ten Eysden hadden zich 45 wandelaars verzameld om onder leiding van Hub Mulders de boorden van de Geleenbeek te verkennen. In sommige bochten van de beek lag nog een behoorlijk restant sneeuw, maar gaande de dag liet het voorjaarszonnetje zich steeds meer zien – dat beloofde wat voor de mooiste tijd van het jaar die nog maar net begon.

Vanaf de beek ging het omhoog de Danikerberg op waar Hub vertelde over het mijnverleden van de streek (mijn Maurits), het ontstaan van de Driepoel en de plannen, jaren 70, een oostelijke randweg aan te leggen midden door het natuurgebied Daniken en Windraak, wat destijds aanleiding was voor het oprichten van de Stichting Behoud Munstergeleen. Gelukkig zijn de plannen toen niet doorgedaan.

Van daaraf liepen we over karakteristieke wandelpaden langs bos en akkerland naar de kerk van Sweikhuysen (3/7) waar de eucharistieviering zojuist was afgelopen en we hartelijk werden verwelkomd door Harry Meels, die ons de historie van de kerk uitlegde.

Karakteristiek wandelpad

Heilige Odilia, patrones van de kerk

Onder het kruisbeeld een chronogram dat het bouwjaar van de kerk bewaart:

SWEIKHUIZEN CRVCIFIXVM ADORAT

1739

SWEIKHUIZEN AANBIDT DE GEKRUISIGDE

Daarna begeleidde hij ons naar IVN Spau-Beek via de begin deze eeuw fraai gerestaureerde Biesenhof. Het moet een vooruitziende geest zijn geweest die op de toegangspoort de letters *STS* liet uitbeitelen, want de Biesenhof heeft zich ontwikkeld tot een geliefde pleisterplaats in een uniek wandelgebied. Volgens een zegsman van de Vereniging Historie Schinnen staat de afkorting voor een Latijnse spreuk waarmee de wandelaars worden toegeroepen: *Welkom wandelaars*. Niemand heeft ons echter kunnen vertellen wat dan het correcte Latijn zou moeten zijn. Daarom hierbij een gok: *Salutem Tibi Spatiator = een Groet aan U Wandelaar = Wees Welkom Wandelaar* (er had dus ook *WWW* kunnen staan). Wij hopen dat de bedenker van de Latijnse afkorting zich nog eens bij de redactie wil melden.

Een ommetje voerde ons langs glooiende weiden en nog niet zo lang geleden weer aangeplante ringelotten (waarbij Harry Meels het mooie verhaal vertelde hoe het zo gekomen was – gaat u dus zelf maar eens met hem mee) naar het home van IVN Spau-Beek in het voormalige retraitshuis, waar onze IVN-broeders en –zusters koffie & thee verstrekten met vlaai. En wie daar niet genoeg mee had kon de zelf meegebrachte lunch verorberen.

Na de lunch bezochten we de pittoresk maar wel ingesloten - tussen A76, spoorlijn en beek - gelegen kasteelhoeve St. Jansgeleen (foto 6), waar de 92-jarige maar krasse kasteelboer, de heer ... , wiens middagdut we wel hadden verstoord, ons op de prachtige binnenplaats vertelde over de hoeve waar hij vanaf zijn zevende jaar heeft gewoond.

kasteelhoeve St. Jansgeleen

In de buurt ligt de Villa St. Jansgeleen 3 (te koop sinds 2008) waarachter de resten zijn te bezichtigen van de uit 1342 daterende banmolen van graaf Huyn, nu niet meer in gebruik.

De laatste halte op deze interessante excursie was de Kluis van Geleen, waar de heer Jan Frijters de uitleg verzorgde en duidelijk maakte dat het gebouw oorspronkelijk waarschijnlijk niet bedoeld was als behuizing van een kluizenaar, die immers niet gauw op een kruispunt van wegen ging wonen. Toch heeft de kluis het grootste deel van haar bestaan die functie gehad. En zoals zij er nu, sinds de restauratie 1984, bijligt, tussen het groen, zie je het voor die kluizenaar helemaal zitten. Maar donkere wolken pakken zich alweer samen: op het kruispunt schijnt een rotonde te moeten komen waaraan veel van dat groen moet worden opgeofferd.

Villa St. Jansgeleen 3

Kluis / Kloes

Tuinweetjes

- Plant in juli de vroege soorten aardbeien. Het is 't beste om ieder jaar nieuwe aardbeien te planten. Als je ze toch twee jaar wilt aanhouden, moet je in ieder geval de scheuten (uitlopers) verwijderen en na de oogst flink bemesten.
- Het blad van stokrozen heeft bijna altijd te lijden van roest, een schimmelziekte die zich verradt door de roestoranje stippelvormige sporenhoopjes. Tegen deze ziekte is geen bestrijdingsmiddel te gebruiken. Roestaantastingen worden erger naarmate stokrozen langer op dezelfde plaats worden geplant.
- Baardiris kun je begin augustus verplanten. De stukken wortelstok moeten voldoende wortels en scheuten hebben. Knip wel de helft van het blad er af om te sterke verdamping te voorkomen.
- Vanaf de tweede helft van augustus kunnen coniferen en andere wintergroene heesters worden geplant of verplant.
- Uitgebloeide lelies mag je niet afknippen; zoals bij tulpen en narcissen zorgt het bovengrondse gedeelte voor de voeding van de bol.
- Delphiniums zullen een tweede keer bloeien als je de takken terugsnoeit direct na de bloei.

Recept van zevenblad

Zevenblad kun je uitmergelen als je het blad regelmatig bovengronds weg trekt of afknijpt.

Van dit zevenblad kun je een heerlijke **Pesto** maken:

Maal 30 gram zevenblad met 30 gram geroosterde pijnboompitten en 30 gram Parmezaanse kaas en een teen knoflook zeer fijn in een keukenmachine.

Maak er een smeersel van door er wat olijfolie door te mengen en maak het op smaak door eventueel zout, peper of kruiden door te doen.

Lekker op stokbrood ,op een boterham met vlees of kaas of als dipsaus voor taco's.

Zevenblad bevat vitamine C, caroteen en kalium, calcium, magnesium, kiezelzuur. Zevenblad kan ook bereid worden als spinazie.

In de volksgeneeskunde gebruikte men zevenblad bij de behandeling van jicht en reuma.

Toos van der Vring

Wede (isatis tinctoria)

Wede, bekend als *verfplant*, was de indigo leverancier in West-Europa. Wede hoort bij de kruisbloemen en heeft net zoals zo veel andere kruisbloemen gele bloemetjes in grote pluimen: denk aan herik, mosterd, koolzaad. . De bladeren zijn glad en omvatten de stengel met een pijlvormige voet. De bloemen zijn klein en geel. De bloei is in mei en juni. De zaden zitten in langwerpige hauwtjes die gaan hangen als ze rijp worden. Volgens de Flora vind je hem vooral langs de Waal en de Rijn waar de zaden worden aangevoerd uit Beieren en Zwitserland. Wede is uitgebreid verbouwd in Nederland voor de indigo maar vaste groeiplaatsen voor de plant heeft dat niet opgeleverd in ons land maar wel bijvoorbeeld in Zuid-Duitsland. Wede komt oorspronkelijk uit de Aziatische steppe en is voor de blauwe kleurstof hier heen gebracht. Dat moet al heel lang geleden gebeurd zijn want Julius Caesar meldt 55 voor Christus dat de Picten in Engeland hun gezicht en lichaam insmeerden met blauwe verf voordat ze ten strijde trokken. Ze zagen er dan ongetwijfeld angstaanjagend uit maar het heeft niet geholpen. Julius Caesar won toch. Na de Romeinse tijd werd wede alleen maar belangrijker.

Karel de Grote vond dat iedere stad voor zichzelf moest kunnen zorgen en liet lijsten opstellen van planten die iedere stad moest kweken. Dat waren niet alleen planten voor voedsel maar ook geneeskrachtige kruiden en planten voor vezels en voor de kleurstoffen. Wede was daarbij.

In de Middeleeuwen was wede de voornaamste verfplant. Dit blauw werd de belangrijkste kleur en het verdrong het rood in de koninklijke mantel. In deze periode kreeg Maria definitief haar blauwe mantel. Blauw van de wede werd niet alleen gebruikt voor blauw, maar samen met rood en soms bruin-zwart van galnoten ook om zwart te maken en samen met geel kreeg je groen. Vanaf 1100 groeide de lakenweverij enorm (laken is geweven wol). Engeland werd de leverancier van ruwe wol die werd geleverd aan weverijen in Vlaanderen en aan de Toscaanse steden . De voornaamste leverancier van wede was Midden-Duitsland met plaatsen als Erfurt en Naumburg. Zo ontstonden zeer belangrijke handelskanalen die de

Vlaamse steden hun rijkdom gaven zoals die nu nog te zien is in de Belforts. Ook de welvaart van Florence was gebaseerd op textiel.

Hoe wede blauw wordt

Aan wede is niets blauws: blad en stengel zijn groen, bloemetjes geel, wortels bruinig, wittig. De indigo zit in de cellen van de plant in een verbinding met suikers met als resultaat een kleurloos materiaal. Door rotten en gisten kan men deze kleurloze verbinding vrij maken uit de cel maar dan ontstaat een oplossing die wat gelig is maar zeker niet blauw! Pas als zuurstof uit de lucht krachtig door de oplossing wordt geroerd ontstaat door oxidatie de blauwe indigo. Maar deze is onoplosbaar en slaat neer uit de oplossing en dan kun je er dus niet meer mee verven! De verver moet dus zorgen dat indigo niet in de oplossing ontstaat maar op het doek. Hij doopt dus het weefsel in de oplossing en dat komt er wat gelig, groenig uit. Door de zuurstof in de lucht ontstaat echter indigo in de natte doek en je ziet het blauw worden! Heel spectaculair is als de verver met een stok op de natte doek slaat waardoor het weefsel op die plaatsen plotseling blauw wordt! De verklaring is dat door het slaan lucht en dus zuurstof, in het doek wordt geperst waardoor op die plaatsen heel snel indigo ontstaat.

Rond 1900 was de import van indigo afgelopen want toen ging BASF in Duitsland synthetische indigo maken, veel goedkoper. En rond dezelfde tijd werden denim en de spijkerbroek populair eerst als werkkleding, daarna als vrije tijdsleding en tenslotte als een modeartikel over de hele wereld. En de wereldproductie van indigo groeide naar 17.000 ton in 2002 zonder dat er een plantje aan te pas kwam.....

